

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет**

Юридичний факультет

Кафедра цивільного права та процесу

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

на тему: «ДОГОВІР ПРОКАТУ»

Галузь знань 08 Право

Спеціальність 081 Право

Студентки 3 курсу, ПР-32 групи

Софіюк Ангеліни

Керівник: д.ю.н., проф,

Лукасевич-Крутник І.С.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Голова _____

Члени комісії _____

Тернопіль, ЗУНУ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ПРОКАТУ	
1.1.Визначення та сутність договору прокату.....	6
1.2. Відмінності від інших видів найму... ..	8
РОЗДІЛ 2	
УЧАСНИКИ ТА ОБ'ЄКТИ ДОГОВОРУ ПРОКАТУ	
2.1. Правовий статус сторін.....	10
2.2. Права та обов'язки сторін.....	12
РОЗДІЛ 3	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ПРОКАТУ	
3.1. Нормативно правова база в Україні.....	15
3.2. Дослідження судової практики.....	17
ВИСНОВКИ.....	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дослідження є актуальним через бурхливе зростання ринку прокату в Україні. Цей ринок розширюється, охоплюючи не тільки побутові потреби, але й професійну сферу, включаючи транспорт, обладнання та спеціалізовану техніку. Соціально-економічні зміни, цифровізація та онлайн-сервіси роблять прокат все більш популярним. Однак, на практиці виникають труднощі з реалізацією прав та обов'язків за договорами прокату через недосконале законодавство, неоднозначну судову практику та відсутність чітких правил. Це створює правову невизначеність, що вимагає глибокого наукового аналізу та практичних рекомендацій для покращення законодавства та його застосування.

Науково-практична цінність. полягає в тому, що договір прокату є комплексним, поєднуючи елементи цивільного договору, споживчої послуги та господарської діяльності. Це вимагає міждисциплінарного підходу. Вивчення його правової суті допоможе краще зрозуміти зобов'язальні відносини, принципи свободи договору та відповідальності, а також цифровізацію цивільного обігу. Результати дослідження можуть бути використані для створення типових договорів, юридичного супроводу бізнесу, формування правової позиції у судових справах та оновлення законодавства відповідно до сучасних вимог.

Мета дослідження. Глибоко проаналізувати договір прокату, розкрити його сутність, відмежувати від інших видів найму, визначити права та обов'язки учасників, особливості застосування закону та запропонувати шляхи вдосконалення законодавства.

Для досягнення цієї мети будуть вирішені такі завдання:

- Визначити поняття, природу та ключові риси договору прокату.
- Порівняти договір прокату з іншими формами найму (оренди).
- Описати правовий статус сторін договору прокату.
- Розглянути права та обов'язки орендодавця та орендаря.

-Виявити особливості обмежень щодо терміну дії, суборенди та відповідальності.

-Проаналізувати чинне законодавство, що регулює прокат.

-Узагальнити судову практику у справах, пов'язаних з договором прокату.

-Визначити проблеми та запропонувати шляхи покращення правового регулювання прокату в Україні.

Об'єкт дослідження.

Суть дослідження полягає у вивченні правових відносин, що виникають у сфері цивільного права між сторонами договору прокату – орендодавцем та орендарем. Ми зосереджуємося на зобов'язаннях, які виникають у зв'язку з наданням майна в тимчасове користування за договором прокату.

Предмет дослідження.

Дослідження охоплює договір прокату як механізм реалізації права тимчасового користування майном, його законодавче регулювання, ключові положення та зміст зобов'язань сторін. Ми також аналізуємо обмеження, що застосовуються до договорів прокату, та практику їх вирішення в судах.

Основна увага приділяється договору прокату як інструменту тимчасового використання майна, його правовій основі, змісту взаємних зобов'язань, а також обмеженням та судовій практиці, що стосується його застосування.

Методи дослідження.

Для аналізу законодавства та судових рішень буде застосовано формально-юридичний метод. Системно-структурний підхід допоможе розкрити внутрішню логіку договору прокату. Порівняльно-правовий метод дозволить зіставити договір прокату з іншими видами договорів найму.

Історико-правовий метод буде використано для відстеження розвитку договору прокату в українському законодавстві.

Логіко-аналітичний метод сприятиме формуванню наукових висновків.

Метод правового моделювання буде застосовано для розробки пропозицій щодо покращення правового регулювання відносин, що виникають з договорів прокату.

Джерельною базою при написанні курсової роботи стали праці відомих науковців, таких як: Амеліна А. С. і Обривкіна О. М. Грищенко О. В.

Реслер М. В. Чік М. Ю. Надьона В. В. Забзалюка Д. Олійник У., Марківської Г. І. та Мяловицької Н. А.

та інші.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, 3 розділів та 6 підрозділів, висновків та списку джерел, який містить 25 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 27 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ПРОКАТУ

1.1. Визначення та сутність договору прокату

Договір прокату, регульований статтями 58 Цивільного кодексу України (зокрема, пунктом 6), відноситься до специфічного типу договорів найму. Юридична наука визначає його як угоду, яка базується на згоді сторін, передбачає оплату і має обмежений термін дії. Укладається цей договір між підприємцем, який надає рухоме майно для тимчасового користування, та фізичною особою, яка цього майна потребує. Важливо зазначити, що власність на майно не передається. А.С. Амеліна підкреслює, що договір прокату має особливості, які не обмежуються лише майновим зобов'язанням. Він також виконує важливу соціальну роль, надаючи громадянам можливість користуватися споживчими товарами, навіть якщо вони не можуть їх придбати [1, с. 20]. Це дозволяє реалізувати ідею економії ресурсів, оскільки предмети можуть бути використані повторно та розподілені оптимально в цивільному обороті.

Правова природа договору прокату визначається його подвійною

З точки зору правової природи, воно є типовим цивільно-правовим зобов'язанням, що походить від принципів договору, рівності учасників та їхньої автономії у визначенні умов.

— це специфічна форма підприємницької діяльності, яка потребує дотримання публічних вимог, зокрема ліцензування, податкової звітності та відповідності стандартам надання послуг. У зв'язку з цим, прокат тісно пов'язаний не лише з нормами цивільного, але й господарського, податкового, адміністративного та споживчого права. Як наголошує О. В. Грищенко, договори прокату відрізняються високою часткою формалізованості, оскільки часто укладаються із застосуванням типових форм, електронних сервісів і спрощених процедур обліку [3, с. 81].

Відповідно до статті прокат застосовується виключно до індивідуально належний технічний стан предмета прокату, можливість контролю його використання, а також зобов'язання щодо його повернення у встановлений строк.

Таким чином, предметом договору прокату можуть бути, зокрема, побутова техніка, музичні інструменти, спортивний інвентар, меблі, дитячі товари, транспортні засоби тощо. Як зазначає М. Ю. Чік, на практиці найбільший попит мають короткострокові договори прокату сезонного інвентарю (лиж, велосипедів, електросамокатів), що свідчить про адаптивність інституту прокату до потреб сучасного ринку послуг [24, с. 154].

Однією з визначальних характеристик договору прокату є його обмежений термін дії – він не може тривати довше одного року. Однак, за взаємною згодою сторін, цей термін може бути продовжений. Таке обмеження має на меті забезпечити активний обіг майна та захистити споживачів від потрапляння в економічно не вигідну ситуацію, коли вони стають надмірно залежними від тривалого користування чужим майном. Як слушно зауважує Г. І. Марківська, прокат здебільшого має споживчий характер, тому законодавець встановив спеціальні вимоги, спрямовані на захист інтересів фізичних осіб при укладенні таких договорів.

У теорії права договір прокату класифікується як зобов'язання, що передбачає надання послуг або передачу майна у тимчасове користування. Важливо зазначити, що він не створює речових прав на майно. Проте, у випадку невиконання умов договору, наймач або наймодавець мають право звернутися до суду для захисту своїх цивільних інтересів.

Практика судів та господарських органів демонструє зростаючу кількість справ, пов'язаних із захистом прав сторін договору прокату. Наприклад, у справі № 753/13595/15-ц Верховний Суд наголосив на тому, що для захисту прав орендодавця обов'язковою умовою є дотримання письмової форми

договору та наявність документального підтвердження факту передачі майна у тимчасове користування.

Значну роль у договорі прокату відіграє принцип добросовісності. В. В. Надьон підкреслює, що саме добросовісна поведінка сторін на всіх етапах – під час укладення договору, користування майном та його повернення – є ключовим критерієм для оцінки законності їхніх дій та визначення потенційної відповідальності. Цей підхід узгоджується з сучасними тенденціями європейського договірного права, де принцип добросовісності має обов'язкове значення, особливо у відносинах між сторонами з різним рівнем впливу.

Таким чином, договір прокату є складною правовою конструкцією, яка вимагає врахування не тільки норм приватного права, але й публічно-правових обмежень. Його правова природа розкривається через поєднання таких принципів, як автономія волі сторін, соціальна орієнтованість, нормативне регулювання ринку споживчих товарів та забезпечення публічного інтересу. З огляду на це, договір прокату заслуговує на глибоке наукове осмислення та ретельне вивчення в практичній діяльності, що підтверджується численними сучасними науковими публікаціями.

1.2. Відмінності від інших видів найму

Договір прокату, хоча і є частиною загальної категорії наймових угод, має свої специфічні юридичні та функціональні характеристики, які відрізняють його від традиційних договорів оренди речей, лізингу та подібних моделей. Ці особливості проявляються в складі учасників, меті укладення угоди, способах використання об'єкта, його правовому статусі, термінах дії, можливості суборенди та рівні регуляції прав і відповідальності сторін.

Однією з основних відмінностей є особливий статус наймодавця. За договором прокату ним може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності, для якого надання речей у тимчасове користування є одним із видів бізнесу. Це розмежує прокат від класичних договорів оренди, які можуть укладатися між будь-

якими фізичними чи юридичними особами в контексті споживчого договору з масовим наданням послуг на стандартизованих умовах.

Ще однією суттєвою відмінністю є обмеження тривалості правовідносин. Згідно зі статтею закону, договір прокату укладається на строк не більше одного року. Таке жорстке обмеження не характерне для інших видів найму: наприклад, строки оренди нерухомості або техніки можуть бути кілька років або навіть безстроковими за домовленістю сторін. Прокат же призначений для швидкого й гнучкого задоволення короткострокових потреб споживача.

Іншою важливою рисою є заборона передачі предмета прокату у суборенду або безоплатне користування. Ця норма чітко прописана в Цивільному кодексі України і виключає можливість виникнення похідних відносин щодо переуступки або делегування прав третім особам. Натомість за загальними договорами найму чи оренди суборенда може бути дозволена законом або угодою сторін. Такий підхід свідчить про динаміку прокату — майно повертається до наймодавця після короткочасного використання.

Варто також зазначити формалізацію процедури укладення договору прокату, яка часто здійснюється через електронні платформи та мобільні додатки (наприклад, при прокаті велосипедів чи самокатів). Як зазначає Д. Забзалюк, у таких випадках договір укладається в електронній формі й не потребує письмового підпису, але створює реальні зобов'язання для сторін. У той час як традиційні договори оренди зазвичай потребують письмового оформлення та нотаріального посвідчення (особливо при оренді нерухомості).

Щодо оплати за договором прокату домінує передплата за погодинне чи добове використання предмета; це контрастує з щомісячними або щорічними платежами по договорах оренди. П. Куцик і О. Грищенко зазначають, що облік доходів за договорами прокату має специфіку в частині спрощеної системи оподаткування через те, що послуги часто надаються підприємцями-спрощенцями.

З точки зору юридичних наслідків порушення угоди про прокат також присутня підвищена увага до компенсації вартості пошкодженого чи

втраченого майна. Судова практика свідчить про те, що компанії-прокатодавці часто включають до угоди підвищені штрафи або депозитну заставу. У справі № 203/2286/17 суд підтвердив право утримати суму пошкодження предмета прокату з депозиту згідно з письмово погодженими умовами.

Таким чином, різниця між договором прокату та іншими формами найму полягає не лише в юридичному оформленні але й у більш глибокій філософії цього інституту - він призначений для оперативного та контрольованого використання обмежених ресурсів. Як зазначає В. Л. Яроцький, прокат є сучасною формою сервісної економіки де право на тимчасове користування важливіше ніж право власності.

Отже, розбіжності між договором прокату і іншими видами найму мають системний характер і охоплюють всі елементи договірної структури - від складу учасників до умов припинення зобов'язань. Це визначає необхідність спеціального підходу до регулювання таких правовідносин і вимагає професійного розуміння природи прокату як окремого інституту цивільного права.

РОЗДІЛ 2

УЧАСНИКИ ТА ОБ'ЄКТИ ДОГОВОРУ ПРОКАТУ

2.1. Правовий статус сторін

Правовий стан учасників угоди прокату має ключове значення для визначення обсягу їхніх привілеїв, зобов'язань, меж відповідальності, а також правового режиму укладеної угоди. На відміну від інших різновидів договорів найму, де сторони можуть бути будь-які фізичні чи юридичні особи, договір прокату має чітко окреслену структуру суб'єктів: наймодавцем безумовно виступає суб'єкт господарювання, а наймачем — переважно фізична особа-споживач. Такий суб'єктний склад зумовлює особливу сутність правовідносин, в яких поєднуються норми цивільного, господарського та споживчого права.

Наймодавець за угодою прокату — це особа, яка провадить підприємницьку діяльність із систематичного надання у тимчасове користування майна на платній основі. Вимоги до нього визначаються не лише Цивільним кодексом України, а й нормами господарського законодавства, зокрема Господарського кодексу України, де зазначено, що суб'єкти господарювання повинні забезпечувати якість, безпеку та належний облік наданих послуг [2]. З юридичного погляду, наймодавець виступає не просто учасником угоди, а й професійним суб'єктом цивільного обігу, на якого покладаються додаткові обов'язки, зокрема ведення бухгалтерського обліку прибутків, сплата податків, надання правдивої інформації про предмет прокату, забезпечення справності речі, а в певних випадках — укладення договору страхування відповідальності. Як зауважує М. В. Реслер, підприємства, що надають послуги прокату, мають чітко регламентовану модель управлінського обліку, що спричиняє їх підвищену правову відповідальність у разі порушення умов угоди [19, с. 82]. мати спеціальний статус або ліцензію, однак повинен дотримуватися умов угоди, забезпечити належне використання майна, повернути його у строк і в стані, не гіршому за той, у якому він його отримав. У певних випадках наймач може бути зобов'язаний внести депозит або підписати акт приймання-передачі, що засвідчує технічний стан речі на момент передачі. У справі № 756/16524/19 суд визнав дії наймача неправомірними через пошкодження орендованого проектора й постановив стягнути з нього вартість відновлення речі відповідно до умов угоди та оцінки технічного стану [21].

Варто також звернути увагу на розмежування відповідальності учасників.

Наймодавець відповідає за приховані недоліки речі, які існували на момент передачі, а також за шкоду, спричинену технічними несправностями. Натомість наймач несе ризик випадкової загибелі речі, якщо вона сталася з його провини або

внаслідок неналежного користування. Принцип сумлінності, що лежить в основі угоди, вимагає, щоб учасники не лише дотримувалися формальних умов, а й проявляли належну обачність і чесність у взаємовідносинах. Як підкреслює В. В. Надьон, сумлінність при укладенні та виконанні договору прокату є критично важливою через нерівний баланс сили між споживачем і підприємцем [10, с. 180].

Сучасна практика показує, що роль наймача може також виконувати юридична особа, наприклад, у разі прокату спеціалізованої техніки, автомобілів або обладнання для комерційного використання. У таких випадках угода може набувати ознак комерційної оренди, однак якщо обидві сторони погодили обмеження, передбачені для прокату, і строк не перевищує одного року — правовий режим залишається прокатним. У праці У. Олійник підкреслюється важливість чіткого фіксування правового стану учасників, адже зміна одного з них може трансформувати саму сутність угоди і вплинути на правові наслідки у разі його розірвання чи визнання недійсним [11].

Тому, правовий стан учасників у договорі прокату є не просто технічним елементом правовідносин, а визначальним чинником для тлумачення змісту угоди, оцінки ризиків, обсягу привілеїв і відповідальності. Наймодавець несе обов'язки професійного постачальника послуг, тоді як наймач реалізує своє право на доступ до майна на короткий строк і на зрозумілих умовах. Цей баланс дозволяє забезпечити справедливість угоди та ефективність її виконання в умовах сучасного сервісного ринку [2; 10; 11; 19; 21].

2.2. Права і обов'язки сторін

В межах угоди прокату обидві сторони — орендодавець та орендар — наділені правами та несуть відповідні зобов'язання, які впливають із природи цієї угоди як двосторонньої, консенсуальної та платної. Специфіка правового регулювання вимагає чіткого розмежовування обов'язків, що забезпечує стабільність правовідносин, а також надає сторонам юридичну визначеність

щодо порядку користування майном, обсягу відповідальності та термінів дії зобов'язання.

Орендодавець, як суб'єкт підприємницької діяльності, передусім зобов'язаний надати орендарю річ, що відповідає умовам угоди та є придатною для використання. Майно має бути справним, очищеним, укомплектованим відповідно до призначення. Водночас орендодавець повинен повідомити про особливі умови експлуатації, можливі ризики, обмеження у використанні тощо.

Законодавство вимагає, щоб річ передавалася вчасно та разом з усіма супровідними документами — інструкцією, сертифікатами, гарантійним талоном, якщо це передбачено. Як зазначено в праці А. С. Амеліної, обов'язок надавати повну та достовірну інформацію про предмет прокату ґрунтується на принципі належного інформування споживача, закріпленому в Законі України «Про захист прав споживачів» [1, с. 22; 15].

Крім того, орендодавець зобов'язаний забезпечити технічну підтримку або заміну речі у випадку її поломки, якщо така сталася не з вини орендаря. Він має правовимагати своєчасної оплати прокату, повернення речі у встановлені терміни, а також відшкодування шкоди у разі псування або втрати речі. Для захисту своїх інтересів орендодавець може включити до угоди положення про заставу, неустойку, штраф або відшкодування, розмір яких визначається або нормативно, або за згодою сторін. У справі № 203/2286/17 суд визнав законним утримання орендодавцем суми застави як компенсації за пошкоджене майно, оскільки такий порядок був передбачений в угоді та погоджений обома сторонами [20].

Що стосується прав орендодавця, то він має право перевіряти стан речі, вимагати негайного повернення у разі порушення умов угоди, а також звертатися до суду з вимогою про стягнення боргу або завданих збитків.

Він також може відмовити в укладенні нової угоди з особою, яка раніше порушувала зобов'язання, що впливає з принципу добросовісності та захисту економічних інтересів суб'єкта господарювання [10, с. 181].

Орендар, усвою чергу, має право користуватися річчю протягом терміну, встановленого угодою, відповідно до її функціонального призначення. Він має право на отримання повної інформації про річ, зокрема про технічний стан, правила експлуатації, наявність дефектів. У разі виявлення прихованих недоліків він може вимагати заміни речі або розірвання угоди, якщо використання стало неможливим. Орендар має право відмовитися від угоди у будь-який момент, за умови компенсації фактично наданої послуги, що передбачено у практиці споживчих правовідносин [15].

Зобов'язаннями орендаря є своєчасна оплата вартості прокату, дбайливе користування майном, дотримання правил експлуатації, збереження комплектації речі та повернення її у визначений угодою термін. Якщо річ повертається з пошкодженнями, орендар повинен відшкодувати вартість ремонту або повну ринкову вартість, якщо ремонт неможливий. У рішенні суду у справі № 753/13595/15-ц підтверджено право орендодавця на повне стягнення вартості речі, яка була знищена орендарем через порушення умов експлуатації [13].

Справедливим буде підсумувати, що права та обов'язки сторін за угодою прокату будуються на балансі інтересів: з одного боку — забезпечення доступності майна, з іншого — захист від ризиків його псування, втрати або зловживання умовами угоди. Такий механізм гарантує як безпеку обігу, так і стабільність правовідносин у цій сфері. В умовах цифровізації, автоматизації обліку та стандартизації угод прокату, як зазначає П. Куцик, правове закріплення прав і обов'язків сторін потребує максимальної чіткості та адаптації до нових бізнес-моделей [7]. Відповідне закріплення у правових актах і судової практика підтверджують, щодо отримання сторонами своїх зобов'язань-ключова умова ефективного функціонування угоди прокату в сучасному правовому полі [1;13;20].

РОЗДІЛ 3

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ПРОКАТУ

3.1. Нормативно правова база в Україні

Нормативно-правове вреорядкування договору прокату в Україні має комплексний вигляд, що зумовлено міждисциплінарною суттю цього правового інституту. Фундамент правового режиму складають приписи Цивільного кодексу України, який у книзі п'ятій "Зобов'язальне право" містить положення про договір найму (оренди), а саме у главі 58, де параграф 6 відведено безпосередньо договору прокату. Згідно зі статтями 834–838 ЦК України, договір прокату визначається як угода, за якою наймодавець — суб'єкт господарювання — зобов'язується надати фізичній особі індивідуально визначене рухоме майно у тимчасове користування за винагороду і з обов'язковим поверненням речі після завершення терміну [22]. Ці статті встановлюють особливі умови, які відрізняють прокат від класичної оренди: термін договору не може перевищувати одного року, передача речі в суборенду заборонена, наймач має право на дострокове припинення договору тощо.

Поруч із положеннями Цивільного кодексу, важливим складником правового поля договору прокату є Закон України "Про захист прав споживачів", оскільки прокат у переважній більшості випадків укладається між суб'єктом підприємницької діяльності та фізичною особою-споживачем. У статтях цього Закону окреслено обов'язок наймодавця надати наймачу повну, достовірну й доступну відомість про річ, умови користування нею, термін прокату, порядок оплати, а також ризики, пов'язані з експлуатацією речі. Закон також передбачає засоби захисту прав споживача у разі надання неякісного майна, невиконання умов угоди чи виникнення розбіжностей [15].

Зоглядунате,щодіяльностізнадання у тимчасове користування певних категорій майна може вважатися господарською, застосовуються норми Господарського кодексу України, зокрема стосовно прав і обов'язків суб'єктів

господарювання, забезпечення якості послуг, ведення обліку, законності підприємницької діяльності, а також принципів чесної конкуренції [2].

Відповідно до ст. 42 ГКУ України, суб'єкт господарювання повинен провадити свою діяльність згідно з вимогами законодавства, на підставі ліцензії — якщо вона передбачена, — і у спосіб, який не порушує інтересів споживачів. Так, наприклад, прокат транспортних засобів або спеціальної техніки може вимагати ліцензування відповідно до Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності" [16].

Окрім того, законодавча база договору прокату включає Закон України "Про оренду державного та комунального майна", у тих випадках, коли наймодавцем є суб'єкт публічного права. Хоча прокат у класичному розумінні передбачає участь приватного підприємця, у практиці трапляються випадки, коли місцева влада або комунальні підприємства здійснюють прокат знарядь для соціальних потреб. У такому разі застосовуються спеціальні положення цього закону, що регулюють порядок передачі майна у тимчасове користування, оцінку майна, умови публічних договорів та механізми контролю за використанням комунального ресурсу [17].

Не менш важливим є Податковий кодекс України, який встановлює правила оподаткування прибутків, отриманих від прокатної діяльності. Згідно зі статтею 177 ПКУ, фізичні особи — підприємці, які надають речі у прокат, зобов'язані обліковувати прибутки, сплачувати податки й подавати відповідну звітність [12]. У разі застосування спрощеної системи оподаткування обов'язковим є використання реєстраторів розрахункових операцій (РРО) при провадженні прокатних операцій. Крім того, у сфері надання прокату на умовах електронного договору застосовуються положення про електронну комерцію, цифрову ідентифікацію та захист персональних даних.

Особливу увагу заслуговує також питання юридичного оформлення договору прокату. Законодавство не вимагає обов'язкового нотаріального засвідчення чи державної реєстрації таких угод, проте письмова форма договору є потрібною для підтвердження суті домовленостей у разі спору. У разі

використання електронних сервісів укладення договору — через мобільний додаток або сайт — важливо, щоб наймодавець забезпечив можливість зберігання тексту договору та підтвердження факту його укладення. Як вказує Д. Забзалюк, в умовах цифровізації надання прокатних послуг потребує адаптації до вимог щодо електронного підпису, ідентифікації особи та підтвердження факту передачі майна. Узагальнюючи, нормативно-правове регулювання договору прокату в Україні має багатоаспектний характер, охоплюючи норми цивільного, господарського, споживчого, податкового та ліцензійного права. Це забезпечує належне функціонування цього договору в умовах сучасної економіки, водночас вимагаючи від суб'єктів правовідносин високого рівня правової культури, дотримання формальних процедур та орієнтації на принципи сумлінності й взаємної відповідальності. Зважаючи на стрімкий розвиток цифрових сервісів і сервісної економіки, правове регулювання прокату потребує подальшого вдосконалення, зокрема шляхом кодифікації електронної форми договору, розширення типових умов прокатних послуг і забезпечення прозорих механізмів захисту прав обох сторін [2].

3.2. Дослідження судової практики

Судова практика відіграє ґрунтовну роль у становленні сталого розуміння правової природи договору прокату, оскільки дозволяє деталізувати та конкретизувати ті норми, які в законодавстві викладені загальним способом або залишаються відкритими для тлумачення. Хоча договору прокату присвячено окремий параграф у Цивільному кодексі України, проте його впровадження у реальному обігу часто спричиняє розбіжності, що виникають як через порушення умов угоди, так і внаслідок різного бачення обсягу прав та обов'язків сторін. У цьому сенсі судові вердикти дають змогу виявити головні складнощі, які потребують доктринального осмислення та практичного вдосконалення.

Одним із найчастіших спорів є відшкодування збитків за пошкоджене або загублене прокатне майно. У справі № 753/13595/15-ц Верховний Суд засвідчив, що у разі неотримання майна, що було предметом прокату, наймодавець має право на стягнення з наймача його ринкової вартості. У цьому епізоді предметом угоди виступав велосипед, який користувач взяв у тимчасове використання, але не повернув у встановлений термін. Суд визнав правомірним застосування договору прокату, посилаючись на те, що сторони чітко зафіксували умови використання, термін та порядок повернення об'єкта. При цьому зазначалося, що акт приймання-передачі, хоча й не був підписаний, був замінений електронним підтвердженням з боку користувача, що було достатнім доказом передачі речі [13].

Інший важливий приклад — справа № 203/3521/17, розглянута Дніпровським апеляційним судом. У ній ішлося про надання у прокат аудіо апаратури, яка виявилася технічно несправною, через що наймач не зміг скористатися нею за призначенням. Суд став на позицію споживача, зобов'язавши наймодавця повернути кошти, сплачені за прокат, та відшкодувати моральну шкоду. Аргументація суду базувалася на тому, що наймодавець, як суб'єкт підприємницької діяльності, не виконав покладеного на нього обов'язку — надати річ, придатну для використання, що є значним порушенням умов угоди. Суд також використав положення Закону «Про захист прав споживачів», наголошуючи, що прокат має ознаки споживчої послуги та вимагає високого рівня професійної відповідальності від наймодавця [14].

Показовим є також рішення Кіровського районного суду м. Дніпропетровська у справі № 203/2286/17, де суд підтримав наймодавця у вимозі про утримання вартості зіпсованого фото об'єктива із внесеного наймачем застави. Наймач стверджував, що пошкодження сталося випадково і не з його вини, проте суд акцентував на положеннях угоди, які чітко обумовлювали повну матеріальну відповідальність наймача за цілісність предмета прокату. Суд особливо виділив, що фіксація технічного стану речі до

та після передачі, наявність застави, а також добровільне підписання умов угоди — є чинниками, які унеможливають перекладання ризиків на наймодавця [20].

Ще один важливий аспект, який знаходить відображення у судовій практиці, умови дострокового припинення договору прокату. У рішенні Оболонського районного суду м.Києва у справі №756/16524/19 було досліджено ситуацію, коли наймач вирішив розірвати угоду до закінчення узгодженого терміну прокату.

Наймодавець відмовився повернути частину авансом сплаченої суми, посиляючись на неможливість переукладання угоди з іншими особами. Суд, однак, виніс рішення на користь наймача, зазначивши, що відповідно до статті Цивільного кодексу України наймач має право на односторонню відмову від договору прокату з відшкодуванням фактично понесених витрат. Відмова від повернення коштів у частині невикористаних днів була визнана неправомірною, оскільки суперечила імперативним нормам законодавства [21].

Таким чином, розгляд судової практики демонструє, що суди застосовують до договору прокату як до правового інструменту, що вимагає точного дотримання обов'язків обома сторонами, зважаючи на баланс між інтересами бізнесу і споживача. Ключовими є питання відповідальності за стан речі, функціональність, терміни використання, право на дострокову відмову, можливість утримання відшкодування та юридичні наслідки недотримання договірних положень. Судова практика не лише підтверджує актуальність договору прокату як форми цивільного обігу, а й акцентує на важливості коректного документального оформлення, фіксації технічного стану речі, прозорих умов і добросовісної поведінки сторін [13; 14; 20; 21].

ВИСНОВКИ

1. Вивчення угоди прокату як інституту цивільного права доводить, що вона є самостійною і водночас багатогранною конструкцією, яка має ознаки класичного договору найму, сервісної послуги та підприємницької діяльності. Її юридична сутність виводиться зі статей Цивільного кодексу України, які надають угоді прокату статус окремого підвиду найму, призначеного винятково для тимчасового вжитку індивідуально визначеного рухомого майна. Ця угода має низку унікальних характеристик: фіксований граничний термін — до одного року, заборону на передачу предмета в суборенду, обов'язкову участь суб'єкта господарювання у ролі наймодавця, можливість дострокової відмови від угоди з боку наймача. Сукупність цих рис творить специфічний правовий режим, який значно відрізняє прокат від класичної оренди і вимагає окремого наукового осмислення та гнучкого правозастосування.

2. На підставі аналізу правового статусу учасників у договорі прокату встановлено, що рівновага прав та обов'язків наймодавця і наймача зумовлена принципом взаємної відповідальності за належне користування майном. Наймодавець повинен забезпечити придатність речі, її справність, повну комплектацію, належне інформування про правила експлуатації, а також заміну у випадку поломки, якщо вона не спричинена виною наймача. Натомість наймач зобов'язаний дбайливо вживати річ, не змінювати її призначення, повернути в узгоджений термін у належному стані та, у разі завдання шкоди — відшкодувати її вартість або витрати на відновлення. Порушення цих обов'язків тягне за собою юридичні наслідки, включно з фінансовою відповідальністю, розірванням угоди та стягненням збитків у судовому порядку. Таким чином, прокат формує не лише об'єкт договірних зобов'язань, а й поле правової відповідальності, де кожна зі сторін має чітко окреслену сферу дії.

3. Зміст угоди прокату, обмеження її дії, відповідальність учасників та можливість захисту своїх прав формуються на основі законодавства, яке має міжгалузевий характер. Окрім Цивільного кодексу, вагоме значення мають положення Господарського кодексу, Законів України «Про захист прав споживачів», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про оренду державного і комунального майна», а також податкове законодавство. Така розгалужена нормативна база, з одного боку, забезпечує широкий інструментарій для правового врегулювання, але з іншого—творить певну фрагментарність, коли правозастосовувач змушений комбінувати норми, які не завжди системно узгоджені між собою. Це особливо критично в умовах цифровізації, коли прокат все частіше здійснюється через онлайн-платформи, мобільні застосунки та сервіси, що виходять за межі класичної договірної моделі. Відсутність окремого закону або типового положення про електронну форму угоди прокату спричиняє ситуації правової невизначеності, що потенційно шкодить обом сторонам.

4. Судова практика є невід'ємним джерелом тлумачення угоди прокату і водночас індикатором її вразливих точок. Як свідчать розглянуті судові рішення, найбільш поширеними є спори щодо компенсації вартості пошкодженого чи втраченого майна, правомірності утримання застави, визначення обсягу відповідальності сторін та можливості дострокового розірвання угоди. У більшості випадків суди стають на бік тієї сторони, яка надала повні та чіткі докази передачі майна, його стану, умов користування і факту порушення. Водночас, у випадках укладення електронних угод або недостатньо формалізованих правовідносин, позиції судів коливаються — як у справі щодо неповернення велосипеда, так і в справах про надання технічно несправного інвентарю. Це підкреслює необхідність чіткішого законодавчого регулювання документального оформлення прокату, особливо — в онлайн-форматі. Судова практика вказує на потребу в стандартизації, типізації та кодифікації угод у цій сфері, а також на впровадження превентивних

механізмів: фото- та відео фіксації стану речі, застосування електронного підпису, верифікації сторін.

5. Визначено низку об'єктивних проблем, які ускладнюють повноцінну реалізацію прав сторін за угодою прокату. Серед них: не чіткість формулювань у законодавстві, відсутність єдиної позиції що до електронних угод, складність доведення технічного стану речі без акту передачі, недоступність типових угод прокату з урахуванням різних видів майна. Крім того, зростає кількість спірних ситуацій у випадках поєднання прокату з іншими послугами-страхуванням, техобслуговуванням, сертифікацією тощо. Це свідчить про актуальність перегляду і модернізації нормативно-правового поля у бік гнучкості, технологічності та адаптованості до сервісних моделей надання майна в тимчасове користування.

6. Перспективи вдосконалення правового регулювання угоди прокату мають охоплювати, насамперед, розробку та запровадження типових угод для окремих сфер — технічного обладнання, транспорту, рекреаційного інвентарю тощо; нормативне врегулювання електронного формату прокату; законодавче закріплення механізмів верифікації передачі речі; визначення меж застосування штрафних санкцій і компенсацій у межах угоди; та імплементацію альтернативних способів вирішення спорів. Також доцільним є створення відкритої бази судової практики щодо угоди прокату з уніфікованими позиціями судів, що дозволить сформувати передбачувану практику вирішення спорів у цій сфері.

7. У світлі дослідженого можна зробити загальний висновок: угода прокату є динамічним інструментом цивільного регулювання, що поєднує в собі гнучкість і доступність для споживача з правовою складністю та підвищеною відповідальністю для наймодавця. Вона потребує не просто збереження в нинішньому вигляді, а осмисленої трансформації — з урахуванням цифрової трансформації суспільства, тенденцій розвитку платформи-економіки, вимог європейського споживчого права і забезпечення ефективного правозастосування в національній юрисдикції. Лише за таких умов цей

інститут зможе повноцінно реалізувати свій потенціал як ефективний механізм цивільно-правового обігу майна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна А. С., Обривкіна О. М. Правове регулювання договору прокату. *Galician Studies Law Sciences*. 2023. № 4. С. 19–24. URL: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-3 (дата звернення: 03.05.2025).
2. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 28 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 03.05.2025).
3. Грищенко О. В. Аспекти документування послуг прокату. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 2022. № 67. С. 80–84. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-12> (дата звернення: 03.05.2025).
4. Грищенко О. В. Економічна природа прокату майна суб'єктами господарських відносин. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 2023. № 70. С. 115–119. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-17> (дата звернення: 03.05.2025).
5. Дмитренко В. В. Щодо праворозуміння понять «недійсний договір» та «неукладений договір» у сфері інтелектуальної власності. *Інновації молоді в машинобудуванні*. 2021. № 3. С. 73–78. URL: <https://doi.org/10.20535/2708-3926.2021.3.229624> (дата звернення: 03.05.2025).
6. Забзалюк Д. Аналіз нормативно-правового регулювання електронних договорів у сфері господарювання в Україні та в міжнародному праві. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 1(41). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1\(41\)-430-441](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1(41)-430-441) (дата звернення: 03.05.2025).
7. Куцик П., Грищенко О. Облік доходів від прокату майна: організаційні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49.

- URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-21> (дата звернення: 03.05.2025).
8. Марківська Г. І. Правове регулювання договору прокату в Україні : thesis. 2017. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/27956> (дата звернення: 03.05.2025).
9. Мяловицька Н. А., Златіна Н. Є. та ін. Договір як джерело права. *Al'manah prava*. 2019. № 10. С. 70–72. URL: <https://doi.org/10.33663/2524-017x-2019-10-70-72> (дата звернення: 03.05.2025).
10. Надьон В. В. Роль принципу добросовісності на стадії укладення договору прокату. *Право.ua*. 2023. № 1. С. 178–183. URL: <https://doi.org/10.32782/law.ua.2023.1.25> (дата звернення: 03.05.2025).
11. Олійник У. Окремі питання укладення трудових та цивільно-правових договорів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 3(33). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-3\(33\)-629-638](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-3(33)-629-638) (дата звернення: 03.05.2025).
12. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 03.05.2025).
13. Постанова від 18 квітня 2018 року у справі № 753/13595/15-ц. Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73627575> (дата звернення: 03.05.2025).
14. Постанова від 19 лютого 2019 року у справі № 203/3521/17. Дніпровський апеляційний суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79986569> (дата звернення: 03.05.2025).
15. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII : станом на 24 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 03.05.2025).

16. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII : станом на 5 січ. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 03.05.2025).
17. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03.10.2019 № 157-IX : станом на 5 берез. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text> (дата звернення: 03.05.2025).
18. Реслер М. В. Особливості автоматизації обліку діяльності підприємств із прокату майна. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 2024. № 77. С. 26–32.
URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-77-04> (дата звернення: 03.05.2025).
19. Реслер М. В. Управлінський облік як детермінанта системи відображення прокату майна. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 41. С. 80–85.
URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-41-11> (дата звернення: 03.05.2025).
20. Рішення від 12 лютого 2018 року у справі № 203/2286/17. Кіровський районний суд м. Дніпропетровська.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72467667> (дата звернення: 03.05.2025).
21. Рішення від 28 квітня 2021 року у справі № 756/16524/19. Оболонський районний суд м. Києва.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96584302> (дата звернення: 03.05.2025).
22. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 03.05.2025).
23. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV : станом на 9 квіт. 2025 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 03.05.2025).

24. Чік М. Ю., Воронко Р. М. Аспекти обліку предметів прокату на підприємстві. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 2024. № 76. С. 153–157. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-76-19> (дата звернення: 03.05.2025).
25. Ярошкі В. Л. Договір прокату наземних самохідних транспортних засобів як споживчий договір. *Право.ua*. 2022. № 4. С. 194–199. URL: <https://doi.org/10.32782/law.ua.2022.4.29> (дата звернення: 03.05.2025).